
БЮДЖЕТНО САЛДО – ТЕХНИЧЕСКИ И ФИНАНСОВИ АСПЕКТИ¹

Проф. д-р Румяна Лилова

Ас. д-р Петко Т. Ангелов

*Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов,
катедра „Финанси и кредит”*

Резюме: В разработката се изследват въпросите, свързани с начина за определяне и икономическото значение на отделните видове бюджетно салдо по консолидираната фискална програма (КФП) и по държавния бюджет. Уточнява се, че числовият израз на разликата между величината на приходите и разходите зависи от абсолютната сума на лихвените разходи по вътрешните и външните заеми. Анализира се динамиката на разликата между величината на приходите и разходите по КФП и по държавния бюджет. Доказва се, че темповете на изменение на консолидираното касово бюджетно салдо се разминават с темповете на изменение на касовото салдо по държавния бюджет, очертава се връзката на анализирания салда с утвърдените от Маастрих и регламентирани в Закона за публичните финанси референтни стойности. Аргументира се влиянието на темпа на изменение на номиналния размер на приходите и разходите за динамиката на анализирания касови бюджетни салда. Заклучава се, че величината и относителният дял на бюджетното салдо спрямо БВП не застрашават финансовата стабилност на публичните финанси.

Ключови думи: консолидирана фискална програма, държавен бюджет, бюджетно салдо, бюджетен дефицит, бюджетен излишък.

JEL: H61, H62.

Съвременните характеристики на бюджета, произтичащи от Закона за публичните финанси (ЗПФ), обвързвайки икономическата природа на държавния бюджет с правителствената програма, дават основание, последният да се дефинира като финансова основа на тази

¹ Участието на авторите в разработката е както следва: проф. д-р Р. Лилова – Увод, I и IV част; ас. д-р П. Ангелов – II, III ч. и Заключение.

програма. Обосновката на приходите и разходите от гледна точка на тяхната резултатност и ефективност е важна задача, чието изпълнение има значение както за отделните министерства и правителството, така и за обществото като цяло. Дефинирането на приходите по източници и на разходите по икономически елементи и във функционален разрез е тясно свързано с бюджетното салдо, чиято величина и относителен дял спрямо БВП корелират пряко със стабилността на публичните финанси и със спазването на основните бюджетни принципи. Отчитайки значението на разликата между бюджетните приходи и разходи за цялостното социално-икономическо развитие на страната, като **обект** на разработката се извеждат елементите и величината на бюджетното салдо, а като **предмет** на статията се дефинира оценката на причините и на ефектите от конкретните негови стойности. На основата на дефинираните обект и предмет се извежда следната **изследователска теза**: Спазването на бюджетното салдо по КФП и по държавния бюджет в съответствие с определените от Маастрихт и регламентирани в Закона за публичните финанси граници гарантира ефективността на фискалната политика и стабилността на публичните финанси.

I

Известно е, че бюджетното салдо се изчислява като разлика между приходите и разходите съответно по консолидираната фискална програма (КФП) и по държавния бюджет. В зависимост от включените в него елементи бюджетното салдо бива:

- **първично бюджетно салдо.** Определя се като разлика между сумата на всички приходи (данъчни, неданъчни, помощи и дарения) и величината на разходите, намалена с лихвите по вътрешни и външни заеми. Следва да се има предвид, че консолидираното първично бюджетно салдо е разлика между сумата на всички приходи и намалените с величината на консолидираните лихвени плащания държавни разходи по консолидираната фискална програма. Първичното салдо по държавния бюджет е разлика между всички приходи и намалените с лихвените плащания по държавния дълг разходи. Положителното първично консолидирано или бюджетно салдо показва размера на допълнителните разходи, които биха били финансирани в отсъствието на държавен дълг. Отрицателното първично салдо показва, че общата величина на разходите, намалена с лихвите по вътрешни и външни заеми, е по-голяма от размера на бюджетните приходи. На тази основа във втория случай може да се заключи, че дори при отсъствието на вътрешен и външен дълг ве-

личината на държавните разходи е по-голяма от сумата на публичните приходи. При отрицателно първично бюджетно салдо всички останали бюджетна салда са с отрицателен знак;

- **вътрешно бюджетно салдо.** Вътрешното бюджетно салдо дава отговор на въпроса относно балансирането на величината на приходите и размера на разходите по КФП и по държавния бюджет при наличието на вътрешни заеми и закономерно плащани по тях лихви. Или дефинирано по друг начин, вътрешното бюджетно салдо е разлика между общата величина на бюджетните приходи и сумата на бюджетните разходи, намалена с лихвите по външни заеми. То също може да бъде консолидирано и бюджетно, изчислено съответно на основание показателите по консолидираната фискална програма или по държавния бюджет. Консолидираното вътрешно бюджетно салдо както и вътрешното салдо по държавния бюджет могат да бъдат положителна или отрицателна величина. В първия случай то показва, че сумата на приходите е по-голяма от размера на разходите, намален с лихвите по външни заеми. Във втория случай, т.е. отрицателно вътрешно консолидирано или бюджетно салдо, дава основание да се направи извод, че сумата на разходите, без лихвите по външни заеми, е по-голяма от величината на данъчните, неданъчните приходи, помощите и даренията. При отрицателно вътрешно бюджетно салдо касовото консолидирано или бюджетно салдо също ще бъде с отрицателен знак;

- **касово бюджетно салдо.** Изчислява се като сума между вътрешното бюджетно салдо и лихвите по външни заеми (следва да се има предвид фактът, че лихвените разходи се включват в разходната част на бюджета) или като разлика между величината на всички приходи съответно по КФП и държавния бюджет и сумата на всички разходи съответно по КФП и държавния бюджет. Касовото бюджетно салдо се анализира в специализираната литература и се посочва на самостоятелен ред както в КФП, така и в държавния бюджет. Неговата величина се оценява като фактор, свързан с ефективността на държавните разходи и стабилността на публичните финанси като цяло. През последните години консолидираното касово салдо и касовото салдо по държавния бюджет са динамична величина – както отрицателни, така и положителни. Тенденцията е към намаляване на относителния дял на това салдо, отнесено към БВП.

Теоретичният анализ на видовете бюджетни салда дава основание да се направят следните изводи:

П ъ р в о. Величините на първичното, вътрешното и касовото бюджетно салдо, при наличието на вътрешна и външна държавна задлъжнялост, са различни. Числовият израз на всяко от анализирания салда зависи от размера на лихвите по вътрешните и външните заеми.

В т о р о. Отрицателното първично бюджетно салдо е предпоставка за отрицателни стойности както на вътрешното, така и на касовото бюджетно салдо. В същото време обаче положителната стойност на първичното салдо не дава основание за категорични изводи относно величината на останалите видове бюджетни салда.

Т р е т о. Отрицателната стойност на вътрешното бюджетно салдо, изчислена като разлика между величината на бюджетните приходи и намалената с лихвите по външни заеми сума на бюджетните разходи, е предпоставка за отрицателно касово бюджетно салдо. Положителното вътрешно бюджетно салдо обаче не е гаранция за положително касово бюджетно салдо.

Ч е т в ъ р т о. Относителният дял на консолидирания държавен дълг спрямо БВП в РБългария е под утвърдената от Маастрихт и регламентирана в Закона за публичните финанси референтна стойност от 60% – през 2014 г., 2015 г. и 2016 г., по данни на Министерството на финансите, съотношението държавен дълг/БВП е съответно 26,40%, 26,30% и 29,40%².

П е т о. Абсолютната сума на лихвите по вътрешните и външните заеми не застрашава стабилността на публичните финанси. Нещо повече, тя е по-малко от вноската на България в Общия бюджет на ЕС. Така например през 2015 г., по данни на МФ, лихвените разходи по КФП са 698,30 млн. лв. През същата година лихвените разходи по държавния бюджет са 654,90 млн. лв., а вноската на България в Общия бюджет на ЕС е 946,40 млн. лв. През 2014 г. стойността на анализирания показател е както следва: 579,90 млн. лв. лихвени разходи по КФП, 541,80 млн. лв. лихвени разходи по държавния бюджет и 954,90 млн. лв. вноска на България в Общия бюджет на ЕС. Съотношението лихвени разходи/БВП се движи в границите от 0,70% до 0,90%. Следователно лихвените плащания не са основен фактор за отрицателната разлика между сумата на бюджетните приходи и величината на бюджетните разходи.

Ш е с т о. Съгласно Закона за публичните финанси годишният бюджетен дефицит по консолидираната фискална програма, изчислен на касова основа, не може да надвишава 2.00% от БВП. В същото време дефицитът на сектор „Държавно управление“ на годишна основа не може да надвишава 3.00% от БВП. През последните години всяко правителство се стреми да поддържа дефицита в посочените по-горе граници, доказателство за което са изводите от направения в следващите части на разработката анализ.

С е д м о. Отчитайки факта, че разходите за лихви по вътрешните

² Източник на всички анализирани в разработката данни е Министерството на финансите.

и външните държавни заеми са част от текущите държавни разходи, в следващите части на разработката се анализира касовото бюджетно салдо по консолидираната фискална програма и по държавния бюджет.

II

Консолидираната фискална програма, съгласно Закона за публичните финанси, се дефинира като: „система от обобщени показатели по централния бюджет и по бюджетите, сметките за средствата от Европейския съюз и сметките за чужди средства на бюджетните организации” (Закон за публичните финанси, чл. 4). Следователно приходите и разходите по консолидираната фискална програма са свързани с финансирането на всички публични блага за определен период – една година. Разликата между приходите по централния, останалите бюджети, бюджетните сметки за средства от ЕС и сметките за чужди средства на бюджетните организации, от една страна, и разходите по същите звена и сметки формират консолидираното бюджетно салдо, чиято динамика може да бъде проследена от Таблица 1.

Таблица 1. Бюджетно салдо по Консолидирана фискална програма РБългария (2008–2015 г.)

Период	Бюджетно салдо по Консолидирана фискална програма в млн. лв.	Бюджетно салдо по Консолидирана фискална програма като % от БВП	Темп на изменение на бюджетно салдо по Консолидирана фискална програма спрямо предходна година ³
2008	1989.90	3.00%	-
2009	-626.10	0.90%	-68.54%
2010	-2822.80	4.00%	350.85%
2011	-1488.50	2.00%	-47.27%
2012	-358.80	0.50%	-75.90%
2013	-1 440.70	1.80%	301.53%
2014	-3 072.90	3.70%	113.29%
2015	-2 485.20	2.90%	-19.13%
Average⁴	-1 288.14	2.35%	-141.94%
Stdev⁵	1 651.17	1.27%	28.18%

Източник: МФ.

³ Изчисления на автора.

⁴ Изчисления на автора.

⁵ Изчисления на автора.

Анализът на данните от горната таблица показва, че в началото на изследвания период, в унисон с фискалната цел на правителството, бюджетното салдо възлиза на 1989,90 млн. лв., 3.00 % от БВП. Превишението на приходите над разходите води до увеличение на фискалния резерв, което действа като буфер срещу неблагоприятните външни и вътрешни икономически събития и свидетелства за поддържане на стабилна фискална позиция в условията на настъпващата световна икономическа криза. През 2009 г. бюджетното салдо намалява с 68,54% и достига отрицателна стойност от 626,10 млн. лв или (0,90% от БВП на страната). Основната причина за негативната тенденция в анализирания салдо следва да се търси в разминаване между плановата и фактическата величина на приходите и разходите. Изпълнението на консолидираните приходи през 2009 г. спрямо ЗДБРБ е 76,90%, а на консолидираните разходи – 89,20%. Намалението на абсолютната сума на двата елемента, от които зависи бюджетното салдо в условията на криза, е закономерно, но следва да се отчита и фактът, че разходите за секторите отбрана и транспорт се увеличават и че инвестиционната и кредитната активност в страната, следствие на световната финансова криза, намаляват. През 2010 г. бюджетното салдо по КФП продължава да поддържа отрицателна стойност, която е в размер на -2822,80 млн. лв., или 4.00% от БВП. Изменението спрямо предходната година е в размер на 350,85%. Причината за това влошаване на стойността се дължи на увеличение на относителния дял на разходите за социално осигуряване, подпомагане и грижи. Това е закономерно, като се има предвид, че кризата води до нарастване на безработицата и социалните плащания, които пък от своя страна са предпоставка за нарастване на социалните разходи и на отрицателното бюджетно салдо по КФП. През 2011 г. абсолютната сума на бюджетното салдо по КФП възлиза на -1488,50 млн. лв., или 2.00 % от БВП. Наблюдава се низходящ тренд, като намалението е в размер на 47,27% спрямо 2010 г. Основната разходна функция, действаща негативно на бюджетното салдо, според Доклада по отчета за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2011 г. е социално осигуряване, подпомагане и грижи, в частност ръстът на пенсиите и числеността на пенсионерите през периода, както и увеличението на размера на пенсионната добавка по чл. 84 от Кодекса за социално осигуряване. През 2012 г. е налице най-ниската отрицателна стойност на бюджетното салдо за разглеждания период, която възлиза на -358,80 млн.лв. или 0,50% от БВП на страната. Намалението е в размер на 75,90% спрямо предходната година. Основните причини за очертаната тенденция следва да се търсят в увеличените приходи от осигурителни вноски и разширените разходи по подобряване на заетостта като мерки за ограничаване на негативните

последници от кризата. През 2013 г. бюджетното салдо запазва отрицателната си стойност, възлизайки на -1 440,70 млн. лв., 1,80% от БВП. Изменението е в размер на 301,53% спрямо 2012 г. Изпълнението на приходите по КФП през 2013 г. спрямо ЗДБРБ е 95,40%, срещу 95,10% изпълнение на разходите. С най-голям „принос“ за поредното увеличаване на отрицателното бюджетно салдо, според Доклада по отчета за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2013 г. е функцията „Социално осигуряване, подпомагане и грижи“, в това число разходите за пенсии, отчетени по бюджетите на ДОО и Учителски пенсионен фонд, както и разходите за осъвременяване на пенсиите и добавките към тях. През 2014 г. разглежданият показател се влошава: абсолютната му сума е в размер на -3072,90 млн. лв., 3,70% от БВП. Промяната е в посока на увеличение на дефицита със 113.29%. Според Доклад по отчета за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2014 година негативното изменение в касовото бюджетно салдо се дължи основно на влошаване на разходите за здравноосигурителни плащания. Следва да се има предвид също така, че съотношението общи разходи/БВП е 39,50%, срещу 37,90% през 2013 г. Бюджетното салдо през последната анализирана година (2015 г.) е в размер на -2485.20 млн. лв., което е 2.90% от БВП на страната. Промяната спрямо 2014 г. е в посока на намаление с 19.13%. Тя се дължи както на рационализиране на разходите, трансферите и вноските за бюджета на ЕС, така и на повишаване на събираемостта на приходите за годината. Спрямо ЗДБРБ изпълнението на приходите е 101,70%, а спрямо 2014 г. – 109,40%.

Средната стойност на бюджетното салдо по КФП за периода 2008–2015 г. е в размер на -1 288.14 млн. лв. при стандартно отклонение от 1651,17 млн. лв. Спрямо БВП на страната – средно 2.35%, при стандартно отклонение 1,27%. Средният темп на изменение на бюджетно салдо по Консолидирана фискална програма спрямо предходна година е в размер на -141.94%, при стандартно отклонение от 28,18%.

Анализът на бюджетното салдо по КФП дава основание да се направят следните изводи:

П ъ р в о. През периода 2008–2015 г. бюджетното салдо по КФП, с изключение на 2008 г., е отрицателно. Най-голям бюджетен дефицит има през 2014 г., а най-нисък през 2012 г.;

В т о р о. През периода 2009–2014 г. изпълнението на приходите по КФП спрямо Закона за държавния бюджет на Република България (ЗДБРБ) е по-ниско от 100%, като най-ниско е изпълнението на приходите през 2013 г. – 95,40%. През 2015 г. изпълнението на приходите е 101,7%;

Т р е т о. През периода 2009–2014 г. изпълнението на разходите по КФП спрямо ЗДБРБ е по-ниско от 100%, като най-ниско е изпълнението на разходите през 2013 г. – 95,10%. През 2015 г. изпълнението на разходите по КФП е 100,5%.

Ч е т в ъ р т о. При 2.00% референтната стойност на консолидирания бюджетен дефицит, през 2010 г., 2014 г. и 2015 г. същият е по-голям от 2.00%.

Ш

Основно звено в структурата на консолидираната фискална програма е държавният бюджет. Динамиката на получено като разлика между сумата на приходите и разходите по държавния бюджет салдо може да бъде проследена в Таблица 2.

Таблица 2. Бюджетно салдо по държавен бюджет на РБългария (2008–2015 г.)

	Бюджетно салдо по държавен бюджет млн. лв.	Бюджетно салдо по държавен бюджет като % от БВП	Темп на изменение на бюджетно салдо по Държавен бюджет спрямо предходна година. ⁶
2008	1641.20	2.25%	-
2009	-945.10	1.29%	-42.41%
2010	-1596.60	2.16%	68.93%
2011	-1809.70	2.26%	13.35%
2012	-937.30	1.15%	-48.21%
2013	-1 117.10	1.36%	19.18%
2014	-2 568.10	3.10%	129.89%
2015	-2024.40	2.30%	-21.17%
Average⁷	-1 169.64	0.56%	-209.05%
Stdev⁸	1 269.77	2.14%	8.56%

Източник: МФ.

Анализът на данните от горната таблица показва, че през 2008 г. бюджетното салдо по държавния бюджет е положително и бюджетният

⁶ Изчисления на автора.

⁷ Изчисления на автора.

⁸ Изчисления на автора.

излишък е в размер на 1641,20 млн. лв. или 2,25 % от БВП на страната. През 2009 г. бюджетното салдо от излишък преминава в бюджетен дефицит, чийто размер е -945,10 млн. лв., което е 1,29 % от БВП. Изменението е в посока на намаление с 42,41%. Рязката тенденция към намаление се дължи основно на по-ниските постъпления от ДДС по вноса и забавяне на приходите от преки данъци. Въпреки постъпилите помощи за подобряване на бюджетните парични потоци, съгласно чл. 32 от Договора за присъединяване на РБългария в ЕС⁹, наличните приходи се оказват недостатъчни за покриване на държавните разходи. През 2010 г. отново се наблюдава увеличение на дефицита с 68,93%, достигайки стойност от -1596.60, или 2.16% от БВП. Изпълнението на приходите спрямо ЗДБРБ е 100,50%, но изпълнението спрямо величината на приходите за 2009 г. е 92,10%. През 2011 г. дефицитът продължава да расте, достигайки -1809.70 млн. лв. или 2.26% от БВП на страната. Увеличението е в размер на 13,35 % спрямо 2010 г., и е следствие основно от увеличаването на предоставените от бюджета трансфери – трансферите за други бюджети са увеличени със 107,40% спрямо планираните. Следващата анализирана година бележи намаление в дефицита с 48,12%. Стойността му е в размер на -937,30 млн. лв., което е 1,15% от БВП. Очертаната тенденция се дължи на балансираната фискална и разходна политика през годината. През 2013 г. бюджетното салдо отново е в състояние на дефицит, в размер от -1 117.10 млн. лв. (1.36% от БВП). Увеличението е в размер на 19.18% спрямо 2012 г., и е следствие от по-ниската събираемост на данъците през годината (изпълнение спрямо ЗДБРБ 98,60%) и прекомерните разходи по отношение на трансферите от държавния бюджет и вноската в бюджета на ЕС. Драстично е повишението на дефицита през 2014 г., достигайки до -2 568.10 млн. лв., стойност, най-висока през разглеждания период. Измерен е и най-висок темп на изменение спрямо предходната година: 129.89%. Изпълнението на приходите през 2014 г. спрямо ЗДБРБ е 97,20%, а изпълнението на разходите е 97,10%. При това спрямо 2013 г. приходите по държавния бюджет са изпълнени 97,70%, а разходите – 105,10%. В същото време трансферите към другите бюджети спрямо планираните са се увеличили с повече от 10%, а вноската в бюджета на ЕС – с повече от 5.00%. През последната анализирана година – 2015 г., страната приключва с дефицит в размер на -2024.40 млн. лв. или 2.30% от БВП. Спрямо предходната година намалението е с 21.17%., дължащо се главно на увеличение на приходите от данъци (изпълнението на приходите спрямо 2014 г. е 106,90%), както и

⁹ Доклад по изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2009 година, стр.108, <http://www.minfin.bg/document/5933:3>.

на постъпленията от държавни и съдебни такси и свиване на разходите по лихвени плащания (изпълнението на лихвените разходи спрямо ЗДБРБ е 77,40%, но спрямо 2014 г. тези плащания са нараснали с 20,90%).

Средната стойност на бюджетното салдо според държавния бюджет е -1 169.64 млн. лв., което се явява 0.56% от БВП на страната средно за периода. Средният темп на изменение спрямо предходната година е в размер на 209.05%. Стандартното отклонение на аналитичната стойност на бюджетното салдо според държавния бюджет е 1 269.77 млн. лв. Отклонението на стойностите на бюджетното салдо като % от БВП според държавния бюджет от средната аритметична е в размер на 2.14%, а на темпа на изменение спрямо предходната година е 8.56%.

Анализът на бюджетното салдо по държавния бюджет дава основание да се направят следните изводи:

П ъ р в о. През периода 2008–2015 г. салдото по държавния бюджет, с изключение на 2008 г., е отрицателно. Най-голям бюджетен дефицит има през 2014 г., а най-нисък през 2012 г.;

В т о р о. При 3.00% референтна стойност на дефицита по държавния бюджет (на касова основа) единствено през 2014 г. същият е 3,10%.

Т р е т о. Съотношенията консолидирано бюджетно салдо/БВП и бюджетно салдо/БВП нямат едни и същи стойности, т.е. относителният дял на анализирания салда спрямо БВП е различен. Различни са и абсолютните суми на консолидираното касово бюджетно салдо и касовото салдо по държавния бюджет. Нещо повече, финансовата 2016 г. приключва с дефицит по държавния бюджет, а за първи път след 2008 г. консолидираното бюджетно салдо е положително.

Ч е т в ъ р т о. Темпът на изменение на бюджетното салдо не съответства на темпа на изменение на консолидираното бюджетно салдо, което потвърждава факта, че върху консолидираното бюджетно салдо влияние оказва и разликата между приходите и разходите по останалите бюджети, включени в КФП.

IV

Изследването на динамиката на консолидираното касово и на бюджетното салдо дава основание да се заключи, че за периода 2008–2015 г. фактическото изпълнение на приходите и разходите по КФП и по държавния бюджет не съвпада с определените от ЗДБРБ техни стойности. Неизпълнението или преизпълнението на двете основни вели-

чини, дефиниращи размера на бюджетния дефицит или излишък, е предпоставка за неточни изводи относно спазването на регламентираните в Закона за публичните финанси фискални правила. Липсва финансова логика, при изпълнение на приходите през 2015 г. с повече от 100% по Закона за държавния бюджет на Р. България за 2016 г. отново да се планира консолидиран касов бюджетен дефицит. Всичко това налага засилване ролята както на годишното, така и на средносрочното бюджетно планиране като инструмент, гарантиращ реалното определяне на бюджетното салдо. Закономерно е, изпълнението на приходите и разходите по КФП и по държавния бюджет за текущата година да бъде основа за техните величини, заложи в ЗДБРБ за следващата финансова година.

Заключение

Бюджетното салдо е от основно значение за стабилността на публичните финанси и за цялостното социално-икономическо развитие на страната. Спазването на основните бюджетни принципи позволява поддържането на разликата между бюджетните приходи и разходи в регламентираните от Закона за публичните финанси граници. За анализирания период (2008–2015 г.) темповете на изменение на консолидираното касово бюджетно салдо се разминават с тези на касовото салдо по държавния бюджет, което е следствие от обстоятелството, че върху консолидираното салдо влияние оказва и разликата между приходите и разходите по останалите бюджети, включени в КФП. Анализът на динамиката на касовите бюджетни салда доказва, че величината и относителният им дял спрямо БВП са силно зависими от ефективността на фискалната политика и от рационалното изразходване на акумулираните публични ресурси. Следователно точното определяне на бюджетните приходи и рационалното им разпределение са предпоставка за постигането на предвидимост и стабилност на публичните финанси.

Използвани източници

Брусарски, Р., Захариев, А., Манлиев, Г. (2015). Финансова теория. Велико Търново: Фабер.

Захариев, А. (2012). Управление на дълга. Свищов: АИ „Ценов”.

Захариев, А. (2012). Фискална децентрализация и финансово управление на общините в България. Свищов: АИ „Ценов”.

Радулова, А.(2011). Бюджетно салдо и бюджетен дефицит – причинно-следствени връзки, Икономиката и управлението в XXI век – решения за стабилност и растеж: Международ. юбил. науч. конф. - Свищов, 8-9.11.2011 г.: Сб. докл.

Закон за публичните финанси. (2016).

Доклад за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2008 година, с. 40, <http://www.minfin.bg/document/7056:2>

Доклад по изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2009 година, с.38, <http://www.minfin.bg/document/5933:3>

Доклад по отчета за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2010 година, с. 50, <http://www.minfin.bg/document/10184:1>

Доклад по отчета за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2011 година, с. 48, <http://www.minfin.bg/document/10953:3>

Доклад по изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2012 година, с. 38, <http://www.minfin.bg/document/12929:2>

Доклад по изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2013 година, с. 33, <http://www.minfin.bg/document/15215:2>

Доклад по отчета за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2014 година, с. 19, <http://www.minfin.bg/document/16913:3>

Доклад по отчета за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2015 година, с. 19, <http://www.minfin.bg/document/18750:1>

Zahariev, A. (2012). Debt management. Veliko Tarnovo: Abagar.

Chote, R., Crawford, R., Emmerson, C., Tetlow, G. (2010). The Public Finances: 1997 to 2010. Election Briefing Note No. 6 (IFS BN93). <https://www.ifs.org.uk/bns/bn93.pdf>

НАРОДНОСТОПАНСКИ АРХИВ

ГОДИНА LXX, КНИГА 1 – 2017

СЪДЪРЖАНИЕ

Румяна Лилова

Петко Т. Ангелов

Бюджетно салдо – технически и финансови аспекти / 3

Ирина П. Казанджиева-Йорданова

Доктрината Too Big to Fail и мрежата за финансова сигурност / 15

Баки Хюсеинов

Развитие на човешкия капитал – икономически ефекти и пазарни аспекти / 41

Танер Исмаилов

Финансови аспекти в осъществяването на социалната политика на РБългария през периода 2000–2015 г. / 61

Бойко Петев

Специфични режими на облагане с ДДС в ЕС – методически казуси и решения / 75

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
Проф. д-р Георги Иванов – зам. главен редактор
Проф. д-р Йордан Василев
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Румен Лазаров
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Анатолий Асенов
Доц. д-р Пресияна Ненкова

МЕЖДУНАРОДЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р ик.н. Михаил А. Ескиндаров – Ректор на Финансовия университет при Правителството на Руската федерация – федерална държавна образователна институция за професионално образование, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. Лестър Лойд-Ризън – Директор на Центъра по международен бизнес към Международното бизнес училище Ашкрофт, Кембридж, Великобритания
Проф. Кен О’Нийл – Ръководител на катедра по предприемачество и развитие на малкия бизнес към Департамента по маркетинг, предприемачество и стратегии на Университет Ълстер, Северна Ирландия
Проф. Ричард Торп – Бизнес школа на Университета Лийдс, професор по развитие на управлението, зам.-директор на Киурт институт, Лийдс, Великобритания
Проф. д-р ик.н. Андрий Крисоватий – Тернополски национален икономически университет, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Григоре Белостечник – Ректор на Молдовската академия за икономически изследвания, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Йон Кукуй – Президент на Сената на Университета Валахия – гр. Търговище, Румъния, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Михаил Ив. Зверяков – Ректор на Одеския държавен икономически университет, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов” – Свищов
Проф. д-р ик.н. Елена Непочатенко – Ректор на Умански национален аграрен университет (Украйна)
Проф. д-р ик.н. Дмитрий Лукьяненко – Първи зам.-ректор по научно-педагогическа и научна работа, Киевски национален икономически университет „Вадим Гетман” (Украйна)

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Елка Узунова – координатор и ръководител на екипа
Ст. преп. Даниела Стоилова – превод на английски език
Ст. преп. Румяна Денева – превод на английски език
Ст. преп. Маргарита Михайлова – превод на английски език
Ст. преп. Иванка Борисова – превод на английски език
Ст. преп. Венцислав Диков – стилев редактор на английски език

Адрес на редакцията:

5250 Свищов, ул. „Ем. Чакъров” 2

Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор

☎ (+359) 889 882 298

Деяна Веселинова – технически секретар

☎ (+359) 631 66 309, e-mail: nsarhiv@uni-svishtov.bg

Албена Александрова – компютърен дизайн

☎ (+359) 882 552 516, e-mail: a.aleksandrova@uni-svishtov.bg

© Академично издателство „Ценов” – Свищов

© Стопанска академия „Димитър А. Ценов” – Свищов

ISSN 0323-9004

Народностопански архив

Свищов, година LXX, книга 1 - 2017

**Бюджетно салдо – технически
и финансови аспекти**

**Доктрината Too Big to Fail и мрежата
за финансова сигурност**

**Развитие на човешкия капитал – икономически
ефекти и пазарни аспекти**

**Финансови аспекти в осъществяването
на социалната политика на РБългария
през периода 2000–2015 г.**

**Специфични режими на облагане с ДДС
в ЕС – методически казуси
и решения**

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

СВИЩОВ

Изисквания при депозиране на статии за сп. „Народностопански архив”

1. Обем: статии от 12 до 25 страници

2. Депозиране на материалите: на хартиен носител и в електронен вид като приложен файл на E-mail: NSArhiv@uni-svishtov.bg

3. Технически изисквания:

- изпълнение Word 2003 (минимум);
- размер на страницата – А4, 29-31 реда и 60-65 знака на ред;
- разстояние между редовете 1,5 lines (At least 22 pt);
- шрифт – Times New Roman 14 pt;
- полета – Top - 2.54 cm; Bottom - 2.54 cm; Left - 3.17 cm; Right - 3.17 cm;
- номерация на страницата – долу вдясно;
- текст под линия – размер 10 pt;
- графики и фигури – Word 2003 или Power Point.

4. Оформление:

- наименование на статията, име на автора, академична длъжност, научна степен – шрифт Times New Roman, 14 pt, с големи букви Bold – центрирано;

- наименование и адрес на местоработата; телефони за контакти и E-mail;

- резюме на български език в обем до 15 реда; ключови думи – от 3 до 5;

- **JEL** класификация на публикациите с икономически характер (<http://ideas.repec.org/j/index.html>);

- основен текст (изложение);

- таблиците, графиките и фигурите се вграждат софтуерно в текста (да позволяват езикова корекция и превод на английски). Цифрите и текстът вътре в тях се изписват с шрифт Times New Roman 12 pt;

- формулите се създават с Equation Editor.

5. Правила за цитиране: от 01.01.2017 г. в периодичните издания на СА „Д. А. Ценов” – Свищов за библиографско цитиране на информационни източници ще се използва **APA Style**. Неговите изисквания са поместени тук: <http://www.uni-svishtov.bg/default.asp?page=page&id=71> и тук: <http://www.apastyle.org/>.

Всеки автор носи отговорност за отстояваните идеи, съдържанието и техническото оформление на своя текст.

6. Ръкописите на нехабилитирани преподаватели се придружават от препис на протокол от катедрата, обсъдила и предложила научната разработка за публикуване.

От 1 януари 2017 г. заглавието на списанието на английски език е „Economic Archive”, като заменя транслитерираното наименование “Narodnostopanski archiv”, използвано до края на издателската 2016 г.

Авторите на публикуваните материали на страниците на списание „Народностопански архив” носят отговорност за тяхната автентичност.

От Редакционния съвет

www.uni-svishtov.bg/NSArhiv